

ZGODBE O USTVARJALNEM UČENJU MED UTOPIJO IN VSAKDANJOSTJO ...

... ker svet ni le trg, je tudi šola (The world is not just a market, but also a school.)

Drugi del naslova je geslo, ki se utripajoče izpisuje na spletni strani profesorja Anila K. Gupta, priznanega strokovnjaka za inovacije v gospodarstvu. Gospodarstvo po njegovem mnenju potrebuje nenehno učenje s poudarkom na inovativnem učenju. Podobno velja tudi za druga področja človekove dejavnosti. Že dolgo časa poznamo tehnično inovativnost, poslovno inovativnost, mlajši pa je koncept socialne inovativnosti. Vedno bolj živahno se v današnjih tranzicijskih časih sprašujemo o vlogi ustvarjalnosti pri učenju in izobraževanju v različnih okoljih ter o vplivu učenja in izobraževanja na inovativnost.

Inovacije, ki vključujejo človeka kot telesno in duhovno bitje ter izhajajo iz prepleta zavestnega in nezavednega, so nujne, če želimo razvijati trajnostno in pravično kulturo kot protiutež divjemu potrošništvu. Temu sledi tudi učenje. Od mehanicističnih pristopov prenosa informacij se premikamo v smer iskanja dialoga pri upravljanju informacij v prostoru in času. Od izobraževanja kot prenosa znanja se gibljemo v smeri ustvarjanja znanja in pomenov ter kritične refleksije. Pregled sodobnih odnosov v tako imenovanem razvitem svetu kaže, da o življenju prepogosto razmišljamo skozi prizmo monokulture finančnih trgov, ki med ljudmi ustvarja take odnose kot med potrošniki in trgovci. Monokultura je postala tako močna, da tudi o učenju razmišljamo kot o dejavnosti prodaje in nakupa ter nadvlade posameznih skupin (ki lahko prodajajo znanje) nad drugimi skupinami.

UVODNIK

Nasprotno od tega (to je ponavljanja vzorcev porabe/nakupa že znanega) se lahko vprašamo, kako gojiti inovativnost v različnih okoljih. Kako lahko z učenjem re-kreiramo znanje posameznika in skupnosti in kakšno je ustvarjalno učenje? Zgodbe o ustvarjalnem učenju vključujejo prenos znanja in ustvarjanje znanja. Ustvarjalnost sloni na znanju, ki je že v prostoru, izkušnji in pogumu za odkrivanje. Ustvarjalno učenje združuje troje: prilagajanje in odkrivanje ter izumljanje. Ljudje prilagodijo svoje delovanje in načine vrednotenja obstoječemu stanju, s čimer si izboljšajo življenje. Naj najprej s primerom povemo, kaj ni ustvarjalno učenje, čeprav na prvi pogled deluje kot ustvarjalno. Predavatelj v zasebnem svetovalnem podjetju se izrazi takole: »Meni bi sicer bolj ugajal trajnostni razvoj, a dejstvo je, da živimo v potrošniški družbi in se moramo tako obnašati.« Sprejme pravila in se prilagodi (konformira), ne da bi razmišljal, ali lahko razvije nove socialne prakse. Ali lahko s svojim svetovanjem spodbudi kritično refleksijo ali le spodbuja (s coachingom in drugimi metodami) k sledenju pravilom menedžmenta, ki ga najame, da svetuje zaposlenim? Finančni monokulturi izreče svoj da. In navidezno predava o »učecem se okolju ali o refleksivnem okolju«, prikrito pa sporoča, naj se ljudje prilagodijo »dejstvom trga«. Bolj kot učenju je to podobno dresuri. Ustvarjalno učenje s prilagajanjem pomeni, da se novemu okolju primerno razvijejo nove oblike, nove funkcije delovanja. Ljudje se prilagodijo

pomanjkanju vode tako, da zgradijo vodnjake. Ponekod zgradijo most čez potok tako, da povežejo korenine dreves, ki rastejo na nasprotnih bregovih. Tak način gradnje mostu zahteva kolektivno akcijo v lokalnem okolju. Ne vdajo se »dejstvu narave«, da je tam potok, temveč izumijo način, kako priti čez. Ta njihova inovacija je tehnična in tudi socialna, ker sloni na celotnem ekosistemu (če uporabimo poimenovanje po Bronfenbrennerju). Kaj naredimo kot socialne in kulturne inovacije v lastnem okolju, da bi »dejstva trga« premostili in oblikovali nove odnose ter ne le sofisticirano razvijali pritisk odnosa prodajalec – kupec? Nekatere oblike skrbnosti smo poznali v svoji preteklosti in o njih lahko preberemo v knjigi Znamenja trajnosti, ki je predstavljena v zadnjem delu revije. Ljudje se učimo s posnemanjem, zgledujemo se po drugih, tudi po izkušnjah iz preteklosti, kjer ob tako imenovanem tradicionalnem znanju iščemo možnosti za uporabo v novih okoljih.

Drugačno od prilagajanja je učenje z odkrivanjem. Človek je spoznal (odkril), kako se rastline branijo pred škodljivci, in te snovi uporabil za pripravo zaščitnih sredstev. Odkril je princip, kako se razvijejo avtoritarni odnosi, in se, če se tako odloči, takim razmeram izogiba ali pa jih prepreči. Kaj pa naredimo, ko nimamo vzorcev, ki bi jih posnemali? Ko se stari vzorci izkažejo kot neuporabni, moramo ustvariti nove. Tedaj nastopi učenje s kombiniranjem in izumljanjem novega. O tej vrsti učenja govori več razprav v tej številki. Gawel opisuje razvoj novega odnosa do zdravja (salutogeneza) in implikacije za izobraževanje. Kiswardayeva analizira koncept rezilientnosti v okolju vzgoje in izobraževanja in uvaja ustvarjalno prepletanje pojmovanj. Bračun Sova raziskuje, kako lahko s sodobno umetnostjo spodbujamo razmišljanje. V članku Razvoj odnosa starejših odraslih do sodobne likovne umetnosti predstavi raziskavo o učenju kot »izzivanju že znanega«, o uče-

nju, ki spreminja dožemanje kulturnega okolja. Kuran poudarja pomen znanja, s katerim človek aktivno posega v svoje okolje, in opozori, da s sodobnimi raziskovalnimi pristopi ne zajamemo vseh učinkov, ki jih ima izobraževanje. Potrebujemo nove raziskovalne pristope.

V sodobnosti lahko govorimo o **kulturi ustvarjalnega učenja** ali vsaj o potrebi, da bi tako kulturo razvili. Med razlogi za to je tudi zanimanje za oblikovanje identitete in približevanje živim izkušnjam ljudi. Sledimo lahko premikom v raziskovanju, kjer postajajo pomembne teme o učenju kot ustvarjalni transformaciji posameznika v dialogu z drugimi ljudmi in v dialogu s svojo življenjsko zgodbo. Tega vprašanja se dotika članek o narativni metodi. Različni evropski avtorji, npr. Aubert, Boutinet, Honoré, razmišljajo o duhovni emancipaciji (émancipation spirituelle), ki ni usidrana v religiji, temveč pomeni transformiranje subjekta v (od)ločevanju od egocentrizma. Bernard Honoré meni, da je življenje prekrito z neavtentičnimi dejavnostmi, repetitivnostjo in konformizmom. Da bi to spremenili, potrebujejo odrasli odprtost duha in ljubezen do življenja. Iz tega izhaja ustvarjalno učenje.

Izobraževanje odraslih (raziskovanje, razvijanje, praksa) je še vedno bolj usmerjeno na tista vozlišča (ekonomsko-politično-institucionalni sistem), ki organizirajo izobraževanje, manj pa na človeka, ki se uči. Včasih se oblikujejo zagovori tega stanja, češ da je treba ščititi sistem organiziranega izobraževanja pred vdorom neoliberalizma. Najbrž je to res, vendar je hkrati tudi ohranjanje položaja. Prilagajanje obstoječemu kot ohranjanje sistema (brez ustvarjalnega učenja) pa pomeni onemogočanje transgresije. Ne upošteva, da je človek izjemno ustvarjalen, da pa rad ohranja vzpostavljene sisteme. Če poudarjamo predvsem prilagajanje posameznika obstoječim sistemom,

lahko izobraževanje (in vseživljenjsko učenje) dobi premožnost manipulacije in postane instrument skupin z družbeno močjo. Če pa sledimo humanističnim načelom, bomo v izobraževanju v odraslosti razvijali predvsem podporo, spremljanje, ki omogoča (avto)biografičnost učenja in spodbuja inovativnost v vseh skupinah ljudi ter kritično razmišljanje. Je to utopija? Je utopija pričakovati, da bi imeli v podjetjih službo za navdihovanje zaposlenih? Je utopija pričakovati, da bi razvili središča za spodbujanje intuicije in ustvarjalnosti v lokalnem okolju?

Leto 2013 prinaša nekaj pomembnih dogodkov v izobraževanju odraslih, med drugim tudi trienalno konferenco ESREA (septembra v Berlinu) z naslovom Spreminjanje konfiguracij izobraževanja odraslih v tranzicijskih časih. V prispevkih opazimo, da se področje izobraževanja odraslih spreminja, nastajajo nova polja raziskovanja (izobraževanje in zdravje, izobraževanje in nasilje, eko izobraževanje, biografsko učenje ...), novi akterji in oblike učenja. Odpira se veliko področij, ki niso povezana s trgom, dobičkom, temveč s kakovostjo bivanja in ustvarjalnostjo.

Ljudska modrost pravi, da nič ni bolj jasno kot tisto, kar je že bilo odkrito, in nič ni bolj nejasno kot tisto, kar bo odkrito jutri. Učenje vsebuje oboje. Prenaša že odkrito in omogoča iskanje novega. Ustvarjalno učenje počasi postaja sestavni del vseh dejavnosti, je del poklicnih praks, družinskega življenja, soočanja z boleznijo, ustvarjanja odnosov in oblikovanja samega sebe, zato se bodo – po mojem mnenju – centri za razvoj ustvarjalnega učenja in intuicije prelevili iz utopije v vsakdanjost.

LITERATURA IN VIRI:

Changing configurations of adult education in transitional times (2013). Dostopno na: www.ebwb.hu-berlin.de/aktuelles/esrea (14. 8. 2013).

Grassroot Innovations for Inclusive Development (2013). Dostopno na: www.sristi.org/educational-innovations (14. 8. 2013).

Honoré, B. (2013). *Ouverture spirituelle de la formation*. Paris: L'Harmattan.

Toriello, F. (2012). *Paulo Freire, Enrico Smaldone, Lorenzo Milani: La passione per l'uomo. La speranza per un mondo diverso*. Salerno: Editrice Gaia. Dostopno na: www.anilkgupta.com (28. 8. 2013).

Nives Ličen